

МИЛАН МИЦИЋ

ИМЕ КОЈЕ НЕ МОЖЕ ДА СЕ ДОЗОВЕ

Илона Сабо искључила је телевизор.

На екранима трајао је рат. Изнад града у Босни сијало је бучно сунце, видели су се облачићи дима, пуцкетале су ватре у граду, али на екрану није се чуо шум људских лица. Била је то година 1992.

Неколико стотина километара југозападно од њеног стана у Будимпешти на неки град падао је мрак.

Тим градом ходали су људи у свом једином животу. Било је рано пролеће и усне људи у том граду нису трпеле прво воће.

У њену собу увлачила се тама. Напољу је лила киша што дише. Мрак је бојио птице. Пролазници су носили кишобране и размишљали низбрдо.

Неко је прикачио светлост на крају улице.

У полумраку собе додирнула је кутију од ораховине, њен хладан и гладак поклопац са фином текстуром дрвета што је некад сањало ниске и зелене обале. Отворила је кутију и помиловала у њој уредно сложене филмске траке спаковане у најлонске кесе. Припадале су њиховом оцу, а брат Имре донео их је са тавана дедине старе куће у Српском Ковину. Са њима стигао је и чудан пројектор пронађен на истом месту.

Отац Антал преминуо је прошле недеље упутивши се за неким бледим даљинама што су га последњих недеља непрекидно звале. Имао је седамдесет и седам година и тело скупљено у чвор од дуге болести.

Отишао је тешко, као да се болно припремао за онај свет.

Она је била сама у ноћи што краде светло.

Тог пролећа 1992. године када би се вратила са посла професорке мађарске књижевности у једној средњој будимпештанској школи замрачивала би прозоре своје собе и гледала филмове оста-

ле иза оца. Треперили су зидови у њеној глави, сенке што не носе одећу; преплитало се у њој више неразумљивих језика који су шуштали изнад ње...

Биле су то старе филмске траке од 9,5 мм снимљене вероватно камером произведеном негде с краја друге деценије 20. века. Узимала је пиво из фрижидера и пуштала филм да иде. Површином коже гмизало јој је мноштво непознатих пролазника, контуре главе опседали су тајанствени, неразумљиви трагови као кад проводиш време негде напољу у протоку времена и кад тобом плива заборављени тренутак. Очи су јој влажиле.

„Додирнула сам у себи неку веома просту тачку”, помислила је.

Гледала је оца у униформи војника. Био је млад, врло млад и то је била година 1941. или 1942. Седео је за грубим столом и гледао у тањир.

(Отац је дошао са фронта и имао страх од хране.)

Улазио је у кућу сноп светлости, мачка је седела на столици, отмене сенке стајале су непомично у угловима собе; очева душа дошла је из машине рата и он је зуррио у тањир. Пожелео је да постане дрвени лутак.

Отворила су се врата и у собу је ушло двоје старијих људи. Његови отац и мајка, бака и деда. Стајали су скрштених руку, уврнуте жлезде плутале су њима, гледали су сина и смешили се као да су под водом.

Носили су мапе неког измишљеног места. Села што је далеко. Деда је посегнуо у унутрашњи џеп сакоа и извадио цигарету. Понудио је оца. Овај је одречно одмахнуо главом. Стиснути зуби времена гризли су филмску слику.

Отац је устао и у уредној униформи прошао поред деде и баке. Илона није чула како шкрипе врата у соби. Спустила су се оба капка на дединим очима. Две личне струје прошле су његовим телом. Камера се зауставила на глави мачке. Маца је гледала свет погледом пуним чудног уља. Имала је грешку у очима.

Изашла је на терасу. Запалила цигарету. Неко је тог дана направио прозирно плаво небо. Самоука светла тачка сијала је на њему. Повукла је дубоко дим.

„Сунце ме не чује!”, помислила је.

Ушла је назад у собу и пустила филм. Отац у врту. Плавим очима нежно купи пролеће. Чисти, мете, плеви. Зависник од живота. Три пса лају око њега. (Тишина лавежа.)

Камера се помера. Комшијско дете плаче. На слици допуњују се нечим ретка места, све је попуњено, свака рупа зачепљена, ништа више не може да прође. Обичан дан, на филму омађијано труње.

Врт боли ограда; хоће на улицу, а не може... Јауче... Шкргуће зубима... Плаче... Као да се порађа...

Још један филм пред спавање. Отац нема више од двадесет. Игра фокстрот у соби. Исцртава покрете у ваздуху. Врло је мршав али одбија то да призна. Седа на кревет. Смирује се. Спава. Запахњује га тренутак живота. Напада га у сну и врти се. Немоћан је и не може да се брани... Мешкољи се...

На стврднутој земљи туђег живота...

Није могла више да гледа. Заспала је на каучу обучена и покривена ћебетом. У сну непознат човек, можда њен предак, чувао је дугме паучине. Око њега хладно, само непознате шаре на јагодици прста штите га од хладноће. Његов поглед прати мисли крваво-црвеног неба. Понуда погледа има и ширину и страх. На небу мапа измишљеног села, књига са неодгонетнутим словима, златни лист оног света...

Следећег дана, 17. маја 1992. године, Илона Сабо кренула је уобичајено на посао. Изашла је на улицу. Гледала је: људи су имали безбрижне и вреле руке, власи косе задржавале су им мисли...

Поред ње прошао је човек веран псу, па један незаинтресован за људска лица; потом човек прерушен у тело и онај што има трему на улазу у сан...

Није јој било добро. Свратила је у бифе на крају улице, наручила пиво и запалила цигарету. Није могла да оде у школу. „Не знам шта ћу им рећи!”, помислила је на могуће правдање изостанка с посла директору. Попила је три пива и кренула назад у стан...

Жаморили су људи свуда око ње. Опколио ју је чврст шапат. Паметно је употребила ноздрве. Дисала је дубоко, дубоко... Пливала је улицом, јавом... Кући, само кући...

Око ње је пролеће. Растресито зелено. Превише цветања, мириса... Незамисливо доба... Пликови у ваздуху. Сви заузети сопственим умирањем; вежбање опседнутости, њушење ситних осећања... Стиснуло је у грлу... Улетела је у стан...

Кренуо је филм. Отац израстао, мршав, можда петнаест година. Шутира лопту у дворишту о зид. Зид угрожен лоптом, са опасним памћењем сваког ударца. Невидљиве стопе сунца у авлији. Три ласте улећу у кадар, лете као двосмислена тела. Мршави дечак (отац) седи на прагу куће. Запошљава унутрашњост. Гледа у инсекта што се руга човеку...

Група гласова очигледно постоји у дворишту. (Свако гнездо има свој црвкнут!) Са оцем његов друг или пре рођак; једе хлеб намазан свињском машћу и посут црвеном паприком. Дечак се посвећује гутању. Напето вари и трепће дугим трепавицама. Отац говори његово име, али оно се не чује... Не може да препозна шта

отац изговара... Све је безгласно... Ћутање као болна врста звиждука...

Нова трака. Опет горка грудва времена. Отац – десетак година. Он и поменути рођак пред огледалом. У огледалу шупљине и гужва... На исти начин рођак и отац, истовремено, чачкају прстом уши и додирују нос. Потом се смеју. Отац прекида смех, а рођак се и даље необуздано смеје. У погледу као да има већу температуру од врелине тела. Из њега излећу осећања... Страх, нежност, памћење...

Рођак излази из кадра и отац је сам пред огледалом. Дозива га именом... Виче... У очима му зебња...

Рођак се више никада не враћа у кадар, нити пред огледало...

Отац који је дете плаче...

Затворила је очи. Узнемиравало ју је дубоко то тешко купање у прошлом времену. Снимци оца из младости, из детињства, са тајанственим рођаком непознатог имена као гостом у прикрајку његовог живота...

Укључила је телевизор. Гледала је: градић у Босни у рату старији од стуба дима који се дизао из њега; људи као тачке и прилично дебела смрт...

Нестајање...

И име које више не може да се дозове...